

3. ULUSAL AÇIK ERİŞİM ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ (21 Ekim 2014)

20-21 Ekim 2014 tarihlerinde **Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu** (ANKOS) Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) Grubu, **Yükseköğretim Kurulu (YÖK)** Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim (KAAE) Grubu ve **Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü** işbirliği ile YÖK'ün ev sahipliğinde Ankara'da yapılan **3. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı**¹ çeşitli üniversitelerden, kamu kuruluşlarından, mesleki derneklerden ve yayıncılık sektöründen 350 civarında delege katılmıştır.

Açılışı Sayın Başbakan Prof. Dr. **Ahmet Davutoğlu**, YÖK Başkanı Prof. Dr. **Gökhan Çetinsaya** ve üniversite rektörlerinin de katılımıyla gerçekleşen bu çalıştayın amacı, **kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayın ve verilere herkesin ücretsiz olarak erişebilmesi** konusunda farkındalık yaratmak, **bu yayın ve verilerin kurumsal arşivler aracılığıyla erişime açılmasını** sağlamak ve bunun için gereken **açık erişim politika, strateji, mevzuat ve alt yapısını ve hizmetlerini** tartışmaktır. **Üçüncü Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Düzenleme Komitesi** tarafından hazırlanan aşağıdaki bildirgenin ve önerilerin ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarını şekillendiren karar vericiler, araştırmaları destekleyen ve araştırma yapan kurumlar, araştırmacılar, çalıştaya katılan delegeler ve kamu oyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir.

"Açık erişim," bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık İnternet aracılığıyla ücretsiz olarak erişilebilmesidir. Kullanıcılar bu yayınları okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, dağıtabilir, yazdırabilir, arayabilir veya bu makalelerin tam metinlerine bağlantı verebilir, dinlemek için tarayabilir, bir yazılıma veri olarak aktarabilir ya da her türlü yasal amaç için kullanabilirler. Bilimsel yayınların tam bir sürümü açık erişime, sınırsız dağıtımına, birlikte çalışabilirliğe ve uzun dönemli arşivlemeye olanak sağlamak için en azından bir çevrimiçi arşivde depolanır.

Avrupa Komisyonu (AK) bilginin serbest dolaşımını **Avrupa Araştırma Alanı'nın** (AAA) önceliklerinden biri olarak kabul etmektedir. Açık erişim, bilimsel bilgiye erişimde yasal, ticari ve teknolojik engelleri ortadan kaldırarak araştırma sürecini daha etkili, araştırma sonuçlarını daha görünür hale getirmektedir. Bilimsel iletişim sürecindeki tüm paydaşlar (kullanıcılar, araştırmacılar, araştırmaları destekleyen kurumlar, kütüphaneler, yayıncılar, küçük ve orta ölçekli işletmeler, vatandaşlar, vd.) araştırma çıktılarına ve verilere açık erişimden yararlanmaktadırlar.

Açık erişim, kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara erişimde standart yöntem olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Avrupa Komisyonu 2014-2020 yıllarını kapsayan çerçeve programında (**Ufuk 2020**) Avrupa Birliği (AB) fonlarıyla desteklenecek araştırmalar için açık erişimi zorunlu hale getirmiştir. ABD, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde kamu kaynaklarıyla yapılan araştırma çıktılarına açık erişim için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Çeşitli ülkelerde birçok üniversite ve araştırma kurumu zorunlu açık erişim politikaları geliştirmiştir.

Bazı ülkelerde yasal zemine kavuşturulan kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmaların çıktılarına açık erişim sağlanması konusu, ülkemizde henüz Başbakanlığın, TBMM'nin, Bakanlıkların, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) gündeminde değildir. Bu kurumların açık erişim politikaları ve açık erişim alt yapıları bulunmamaktadır. Bu konuda 2013'te yapılan 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı'ndan bu yana meydana gelen en önemli gelişme YÖK'ün Ocak 2014'te başlattığı **Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi**dir (YAAP)². YAAP projesi ile üniversitelerimizde üretilen tüm bilimsel çıktıların kurumsal arşivlerde depolanması, düzenlenmesi ve erişime açılması, bu arşivlerin içeriğinin YÖK tarafından harmanlanarak merkezi olarak da erişilebilir kılınması hedeflenmektedir. YÖK tüm üniversitelere açık erişim politikalarını oluşturmaları için örnek politikalar göndererek ("**MedOANet Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri**"³ ve "**Örnek Üniversitesi Açık Erişim Politikası**"⁴) üniversite yönetimlerini teşvik etmiş, üniversitelerde üretilen tüm yayınların oluşturulacak kurumsal arşivler aracılığıyla erişime açılmasını istemiştir. Nitekim aradan geçen 10 aylık

¹ <http://www.acikerisim.org/>

² <http://www.yok.gov.tr/web/acikerisim>

³ http://www.acikerisim.org/dokumanlar/medoanet_guideline_2013.pdf

⁴ <http://www.pasteur4oa.org/ornek-universitesi-acik-erisim-politika-belgesi/>

sürede Türkiye’de 124 kurum arşivinin kurulumu tamamlanmış, bunlardan 69’u arşivlere veri girişi yapmaya başlamıştır. Uluslararası **Açık Erişim Arşivleri Rehberinde** (OpenDOAR) Türkiye’den kayıtlı arşiv sayısı 45’e yükselmiştir.

Ancak bu üniversitelerin çoğunda henüz kurumsal arşiv politikaları ve stratejileri geliştirilmemiştir. Araştırmalara fon sağlayan TÜBİTAK, YÖK ve üniversiteler, kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmalarla ilgili politikaların belirlendiği Bilim Avrupa (**Science Europe**), Avrupa Güncel Araştırma Bilgi Sistemleri (**EuroCRIS**) gibi oluşumlarda henüz yeterince temsil edilmemektedir. Avrupa Birliği açık erişim politika ve stratejileriyle uyumlu ulusal ve kurumsal politikaların geliştirilmemiş olması ve açık erişim alt yapısının ve kurumsal arşivlerin henüz yeni kurulmaya başlanması ülkemizin Avrupa Araştırma Alanı ile bütünleşme çabalarını ve Ufuk 2020 araştırma fonlarından maksimum düzeyde yararlanmasını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle aşağıdaki önerilerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından mümkün olan en kısa zamanda uygulamaya geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır:

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara açık erişim için yasal düzenlemeler yapılmalı, ulusal ve kurumsal açık erişim politikaları geliştirilmeli ve ilgili yayınlara kurumsal arşivler aracılığıyla erişilebilmelidir.
- Araştırma fonu sağlayan ve araştırma yapan TÜBİTAK, YÖK, üniversiteler ve araştırma kurumları Avrupa Birliği açık erişim mevzuatıyla uyumlu kendi açık erişim politikalarını geliştirmelidir.
- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırma projelerinin çıktılarının (yayımlar ve araştırma verileri) kurumsal arşivlerde depolanması ve erişime açılması araştırma desteği alabilmenin bir ön şartı haline getirmelidir.
- Kamu kaynaklı araştırmalardan üretilen yayınların ve verilerin depolanması, düzenlenmesi ve erişime açılması için ulusal düzeyde birlikte çalışabilir bir açık erişim alt yapısı ve uluslararası standartlara (OAI-PMH, OpenURL, OAI, vs.) uygun kurumsal arşivler kurulmalı, bu arşivlerin Avrupa açık erişim araştırma alt yapısıyla (OpenAIRE) bütünleşme çabaları hızlandırılmalıdır.
- Üniversitelerde yapılan araştırmalardan üretilen bilimsel makalelerin hakem denetiminden geçerek yayına kabul edilmiş kopyaları üst verileri (metadata) ile birlikte ivedilikle kurumsal arşivlerde depolanmalıdır. Bu yayınların üst verileri hemen, tam metinleri ise yayıncıların açık erişim politikaları dikkate alınarak hemen ya da gecikmeli olarak herkesin erişimine açılmalıdır.
- Araştırma değerlendirmede üniversitelerin kurumsal arşivlerinde depolanan yayınlar dikkate alınmalıdır.
- YAAP Projesi çerçevesinde kurulan açık arşivlerin sayısı artırılmalı, arşivlerin içerikleri yayınlar ve araştırma verileriyle zenginleştirilmeli ve ilgili hizmetler geliştirilmelidir.
- Ulusal ve kurumsal düzeyde geliştirilen açık erişim politikalarına uyulup uyulmadığı ve yayınların kurumsal arşivlerde depolanıp depolanmadığı denetlenmeli ve araştırma değerlendirme süreciyle ilişkilendirilmelidir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

* * *

İletişim için:

Prof. Dr. Yaşar Tonta
PASTEUR4OA Projesi Türkiye Koordinatörü
Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Tel. 312 297 82 04
E-posta: yasartonta@gmail.com

Gültekin Gürdal
OpenAIRE Plus Projesi Türkiye Koordinatörü
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi
Tel. 232 750 63 31
E-posta: gultekin.gurdal@iyte.edu.tr